

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 46 Volume: 9 Issue: 46

Ekim 2016 October 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

SEIN UND ZEIT ADLI ESERİN TÜRKÇE ÇEVİRİLERİNE ELEŞTİREL BİR BAKIŞ A CRITIQUE OF THE TURKISH TRANSLATIONS OF *SEIN UND ZEIT*

Hamdi Ali SERDAR*

Öz

Martin Heidegger'in 1927 yılında yayınlanan *Sein und Zeit* isimli eseri Türkçeye ilk kez 2004 yılında Aziz Yardımlı tarafından *Varlık ve Zaman* olarak kazandırılmıştır. Daha sonra Kaan H. Ökten tarafından 2008 yılında aynı başlıkla başka bir çevirisi daha yapılmıştır. Heidegger'in *Sein und Zeit* isimli eseri Türkçeye kazandırılırken 'Sein' kelimesi için seçilen karşılık 'Varlık' olmuştur. Ancak Heidegger'in eserinde ortaya koyduğu düşünce sistemi bir bütün olarak göz önüne alındığında, yapılan bu seçimin eserin yazılma amacına bütünüyle hizmet etmediği görülecektir. Bu çalışmada, Heidegger'in Sein kelimesini hangi amaçla kullandığı örnekleriyle araştırılacak ve akabinde Varlık kelimesi yerine Varoluş kelimesi önerilecektir.

Anahtar Kelimeler: Varlık, Varoluş, Sein, Heidegger.

Abstract

Martin Heidegger's *Sein und Zeit*, first published in 1927, was first translated by Aziz Yardımlı in 2004 into Turkish under the title of *Varlık ve Zaman*. A further translation of *Sein und Zeit* was done later in 2008 by Kaan H. Ökten under the same title. In both translations, the German word 'Sein' was translated with the Turkish equivalent 'Varlık'. However, when taken as a whole, the thought system that Heidegger formulated in his book will make it clear that the choice of Varlık as the Turkish equivalent of Sein does not serve well the aim that Heidegger pursued in writing his book. This particular study will research the purpose behind Heidegger's use of the word Sein, with examples from his Being and Time, and 'Varoluş' will be suggested as a substitute for the word 'Varlık'.

Keywords: Being, Existence, Sein, Heidegger.

1. Giriş

Bazı temel kavramlar doğru anlaşmadığında bu kavramlarla birlikte yapılan düşünce uğraşları da ister istemez doğru sonuçlar doğurmaktan uzak kalabiliyor. Üstelik bu kavramlar çeşitli nedenlerle 'anlamını tam olarak karşılamayacak' bir şekilde başka bir dilden tercüme edilip yıllarca hiç sorgulanmadan kesin doğruymuş gibi kabul edildiğinde, anlamda istenmeyen kaymalar ya da bozulmalar ortaya çıkabiliyor. Bir başka deyişle, kavramın ifade ettiği anlam, kavramın salt kelime bazında bir dilden başka bir dile aktarılmasına kurban gidebiliyor. Böylesi bir aktarmaya kurban giden kavramlardan birisi de 'varlık' kavramıdır. Bu çalışmada, Martin Heidegger'in *Sein und Zeit* adlı eserinin Türkçeye yapılan iki çevirisinin, Almanca aslı ve İngilizceye yapılan iki çevirisiyle kıyaslanması amaçlanmaktadır. Yukarıda sözü edilen 'varlık' kavramının anlam bakımından Almanca ve İngilizce karşılıklarıyla örtüşüp örtüşmediği; bu örtüşmenin gerçekleşmesi için başka bir kavramın önerilip önerilemeyeceği de bir tartışma konusu olarak ele alınacaktır.

Sein und Zeit 1927 yılında yayımlanmış, İngilizceye ilk defa 1962 yılında John Macquarrie ve Edward Robinson, daha sonra da 1996 yılında Joan Stambaugh tarafından *Being and Time* adıyla tercüme edilmiştir. Türkçeye ise ilk kez 2004 yılında Aziz Yardımlı tarafından *Varlık ve Zaman* olarak kazandırılmıştır. Daha sonra Kaan H. Ökten tarafından 2008 yılında aynı başlıkla bir çevirisi daha yapılmıştır.

Heidegger'in *Sein und Zeit* isimli eseri Türkçeye kazandırılırken 'Sein' kelimesi için seçilen karşılık 'Varlık' olmuştur. Ancak Heidegger'in eserinde ortaya koyduğu düşünce sistemi bir bütün olarak göz önüne alındığında, yapılan bu seçimin eserin yazılma amacına bütünüyle hizmet etmediği görülecektir. Bu sebeple ilk aşamada Heidegger'in eserini kaleme alışı amacı incelenecektir.

2. Sein ve Seiend Kavramlarının Kısaca İrdelenmesi

A. Kadir Çüçen *Heidegger'de Varlık ve Zaman* (2003) adlı eserinde Heidegger'in incelememize konu olan eserini hangi amaçla kaleme aldığını şu ifadelerle özetler:

İncelenen, "Varlık'ın Anlamı Nedir?" sorunu. Sorulan ve incelenen, Varlığın ne tür bir şey olduğu değil, var-olmanın (Varlık'ın) ne anlama geldiğidir. Anlaşılması gereken şey, bir şey hakkında yapılan inceleme ile bir şeyin anlamı hakkında yapılan incelemenin aynı şey olmadığıdır. İkinci tür inceleme ve sorgulama - bir şeyin anlamı hakkında yapılan inceleme - Heidegger'in amaçladığı incelemedir. (39)

Çüçen'in de belirttiği gibi, Heidegger aslı itibarıyla ontolojik bir mesele ile uğraşmaktadır. Varlık'ı bir 'şey' olarak incelemekten ziyade, onu ifade ettiği anlam açısından ele almayı hedeflemektedir. Kendisini

* Arş. Gör., Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.

hedeflediği noktaya götüreceğine inandığı yolda ilk adımını '(Var)oluş' ile '(var)olan' arasında bir farkın olduğunu belirterek atar ve bu farkı 'ontolojik fark' olarak adlandırır; '(var)oluş' için 'existential-ontolojik' ifadesini, '(var)olan' ifadesi için de 'existentiell-ontik' ifadesini kullanır. Ardından bir 'var(olan)' olarak 'Dasein' kavramıyla bizleri yüzleştirir. Heidegger, '(var) olanların (var)oluşu' gibi genel bir ontolojik incelemenin başarılı olabilmesi için öncelikli olarak 'Dasein'in (var)oluşu' gibi temel manada ontolojik bir incelemenin gerçekleştirilmesinin gerekli olduğuna inanır, çünkü bir 'var(olan)' olarak Dasein'i diğer '(var)olanlardan' ayıran temel etkenin Dasein'in ontolojik olarak kendi '(var)oluşunu' anlayabiliyor olmasıyla açıklar. Bu nedenle, sadece bir '(var)olan' olarak Dasein 'existentiell-ontik' iken, '(var)oluşunu' anlayabildiği için Dasein aynı zamanda 'existential-ontolojiktir' önermesini savunur. Böylesine temel manada ontolojik bir incelemenin gerçekleştirilmesi için de metodoloji olarak kendisine fenomenolojiyi benimser. Bu nedenle, özetle söylemek gerekirse, Heidegger, sözü geçen eserinde metodoloji olarak fenomenolojiye dayanan ve 'Dasein'in (var)oluşunu' kendisine konu seçen, temel manada ontolojik bir projeyi gerçekleştirilmeyi hedeflemektedir. Çüçen bu iki kavram arasındaki ayrımı şu şekilde açıklar:

Var-olmanın anlamının ne olduğu üzerine olan incelemeye, *ontolojik* inceleme denir; buna karşılık varlık hakkındaki incelemeye *ontik* inceleme adı verilir. Ontik incelemeyi tanımlayan terimler, *kategorilerdir*; ontolojik incelemeyi tanımlayan terimler, *varoluşlardır*. (41)

Heidegger'in *Sein und Zeit* adlı eserinde geçen Almanca 'Sein' kelimesinin Türkçeye 'varlık' kelimesi kullanılarak tercüme edildiğini ancak bunun kavramı doğru karşılayan bir tercüme olmadığını, '(var)olan' ile '(var)oluş' arasındaki ontolojik farkı açıklayarak belirtmeye çalıştık. Şimdi, kavram çerçevesinde yapılan bu inceleme bir adım daha ileriye götürülüp 'varlık' kelimesinin kendisi incelenecektir.

Almanca aslı 'das Sein des Seienden' olan ve İngilizceye 'the Being of beings' şeklinde tercüme edilen ifadenin içinde çoğul halde bulunan 'Seiend' kelimesi İngilizceye genellikle 'that which exists' olarak tercüme edilmektedir. İngilizcede 'Sein' ile 'Seiend' için iki ayrı kavram bulunmadığından bu inceleme için esas alınan *Sein und Zeit*'ın 1962 tarihli İngilizce tercümesinde 'Sein' için ilk harfi büyük olan 'Being' kullanılmışken, 'Seiend' için ilk harfi küçük olan 'being' tercih edilmiştir. 'Seiend' kelimesi 'Sein' kelimesinden türediği için türetilen kelimenin (Seiend) anlamı ile kendisinden türetilen kelimenin (Sein) anlamı arasında kopukluk olmamalıdır. O halde, 'Sein' için, bu kelime isim halinde olduğundan, 'oluş' karşılığını kullanacak olursak 'Seiend' için de 'olan' karşılığını kullanmak; ya da, 'Sein' için 'varoluş' karşılığını kullanacak olursak 'Seiend' için de 'varolan' karşılığını kullanmak daha doğru olacaktır.

Ayrıca, Türkçede kullandığımız 'varlık' kelimesi çok anlamlı olmasına rağmen zihinde yaptığı ilk çağrışım, Almanca 'Seiend' ve dolayısıyla İngilizce 'that which exists' ile eşleşmekte ve 'var olan herhangi bir şey' şeklinde Türkçede karşılık bulmaktadır. 'Var olan herhangi bir şey' olarak 'varlık,' nesnelerin geneline verilmiş bir cins ismin yerini tutmaktadır. 'Yok-luk' kavramının zıddı olarak kullanıldığında ise 'var-lık' daha çok bir şeyin 'var olmağını' betimlediği için bir hal/durum ifade eder. Ancak, Türkçede kullandığımız 'var-lık' kavramı olagelen ve süregiden bir süreç olarak (var)oluşu betimlemez. Hâlbuki Heidegger'in bahsi geçen eserinde 'Sein' kavramı ile kastettiği, geçmişten şimdiye doğru olagelen ve şimdiden geleceğe doğru süregiden bir süreç olarak (var)oluşun tam kendisidir.

Almanca 'Seiend' kelimesinin karşılığı olarak İngilizcede küçük harfle 'being' ifadesinin kullanıldığına değinilmişti. Bu şekliyle kullanıldığında 'being,' İngilizce ifadesiyle 'noun,' Türkçe ifadesiyle ise 'cins isim' halini almaktadır. Almanca 'Sein' kelimesinin karşılığı olarak ise İngilizcede büyük harfle 'Being' ifadesinin kullanıldığını ifade edilmişti. Bu şekliyle kullanıldığında 'Being,' İngilizce ifadesiyle 'gerund,' Türkçe ifadesiyle ise 'fiilimsi' halini almaktadır. Fiilimsi kelimesinin ifade ettiği anlam itibarıyla ele alınacak olunursa, bu haldeki kelimeler fiilden türeyen isim olsalar bile türedikleri fiilin belirttiği eylemi ifade etmeye devam ederler. Yani, '(var)olmak' fiilinden türeyen fiilimsi kelime 'varlık' değil, '(var)oluş' anlamını taşır. Bu nedenle, 'varlık' kelimesi ile ne fiil halindeki '(var)olmak' ifadesini ne de fiilimsi halindeki '(var)oluş' ifadesini kavram bazında ve hakiki manada karşılayamayız, zira 'varlık' nihai bir durum, hal ya da netice belirtirken, '(var)oluş' ya da '(var)olmak' bir sürece işaret eder.

Özetle, 'das Sein des Seienden' ifadesi Almandan İngilizceye 'the Being of beings' olarak tercüme edildiğinden, aynı ifadenin Türkçeye '(var)olanların (var)oluşu' şeklinde tercüme edilmesi tartışılan konuya katkıda bulunması açısından daha uygun olacaktır.

3. Delillendirme

Savunulan bu noktaları doğrulamak amacıyla bahsi geçen kavramlarla ilgili aşağıda beş ayrı metinden yapılan aynı yerlerin alıntıları arasında kıyaslama yapılacaktır. Bu beş ayrı metnin ilki Heidegger'in *Sein und Zeit* adlı eserinin 1967 tarihli 11. baskısı, ikincisi aynı eserin 1962 tarihli İngilizce çevirisi, üçüncüsü aynı eserin 1996 tarihli bir diğer İngilizce çevirisi, dördüncüsü 2004 tarihli Türkçe çevirisi, beşincisi de 2011 yılında ikinci baskısı yapılan Türkçe çevirisidir. Türkçeleriyle beraber yapılacak bu

alıntılardan sonra uygun bir alternatif önerilecektir. Kıyaslama yapılırken de aynı sıraya uyulacak ve kıyaslama 'das Sein des Seienden' ifadesinin çeşitli yerlerdeki kullanımları için yapılacaktır.

I. Alıntı:

'Das Sein des Seienden' ifadesinin ilk kullanımı:

Heidegger'in kullandığı ifade:

Das Sein des Seienden »ist« nicht selbst ein Seiendes. (1967: 6)

Macquarrie ve Robinson tarafından yapılan İngilizce çeviri:

The Being of beings 'is' not itself an entity. (1962: 26)

Stambaugh tarafından yapılan İngilizce çeviri:

The being of beings "is" itself not a being. (1996: 4)

Yardımlı tarafından yapılan Türkçe çeviri:

Varolan-şeyin Varlığının kendisi varolan-şey değil" dir." (2004: 25)

Ökten tarafından yapılan Türkçe çeviri:

Varolanın varlığı, bizatihi bir varolan değildir. (2011: 5)

Önerilen alternatif:

(Var)olan şeylerin (Var)oluşunun kendisi (var)olan birşey "ol" mamaktadır.

ya da

(Var)olan şeylerin (Var)oluşu, kendisi oluşu itibariyle (var)olan birşey "ol" mamaktadır.

II. Alıntı:

'Das Sein des Seienden' ifadesinin ikinci kullanımı:

Heidegger'in kullandığı ifade:

Sein ist jeweils das Sein eines Seienden. (1967: 9)

Macquarrie ve Robinson tarafından yapılan İngilizce çeviri:

Being is always the Being of an entity. (1962: 29)

Stambaugh tarafından yapılan İngilizce çeviri:

Being is always the being of a being. (1996: 7)

Yardımlı tarafından yapılan Türkçe çeviri:

Varlık her zaman bir varolan-şeyin Varlığıdır. (2004: 29)

Ökten tarafından yapılan Türkçe çeviri:

Varlık, hep bir varolanın varlığıdır. (2011: 9)

Önerilen alternatif:

(Var)oluş daima (var)olan birşeyin (Var)oluşudur.

III. Alıntı:

'Das Sein des Seienden' ifadesinin üçüncü kullanımı:

Heidegger'in kullandığı ifade:

Es bleibt aber selbst naiv und undurchsichtig, wenn seine Nachforschungen nach dem Sein des Seienden den Sinn von Sein überhaupt unerörtert lassen. (1967: 11)

Macquarrie ve Robinson tarafından yapılan İngilizce çeviri:

But it remains itself naïve and opaque if in its researches into the Being of entities it fails to discuss the meaning of Being in general. (1962: 31)

Stambaugh tarafından yapılan İngilizce çeviri:

But it remains naïve and opaque if its investigations into the being of beings leave the meaning of being in general undiscussed. (1996: 9)

Yardımlı tarafından yapılan Türkçe çeviri:

Ama bu soruşturmanın varolan-şeylerin Varlığına ilişkin araştırmaları genel olarak Varlığın anlamını tartışmadan bırakırsa, o zaman kendisi saf ve saydamsız kalır. (2004: 31-32)

Ökten tarafından yapılan Türkçe çeviri:

Müspet bilimlerin ontik soru sormalarına karşın ontolojik soru sorma daha asli olduğu halde, varolanın varlığına yönelik araştırmalar yapmakla yetinip, aslen varlığın anlamını irdelemeden geçiyorsa, o da safiyane ve gayrişeffaf kalmak durumundadır. (2011: 11)

Önerilen alternatif:

Ancak, (var)olan şeylerin (var)oluşuna dair soruşturmalar, genel olarak (var)oluşun anlamını tartışma dışı bırakırsa, bu tür soruşturmalar çok basit ve donuk kalır.

IV. Alıntı:

'Das Sein des Seienden' ifadesinin dördüncü kullanımı:

Heidegger'in kullandığı ifade:

Die Abhebung des Seins vom Seienden und die Explikation des Seins selbst ist Aufgabe der Ontologie. (1967: 27)

Macquarrie ve Robinson tarafından yapılan İngilizce çeviri:

The task of ontology is to explain Being itself and to make the Being of entities stand out in full relief. (1962: 49)

Stambaugh tarafından yapılan İngilizce çeviri:

The task of ontology is to set in relief the being of beings and to explicate being itself. (1996: 23)

Yardımlı tarafından yapılan Türkçe çeviri:

Varolan-şeyin Varlığının öne çıkarılması ve Varlığın kendisinin açıklanması varlıkbilimin görevidir. (2004: 54)

Ökten tarafından yapılan Türkçe çeviri:

Ontolojinin ödevi, varolanların varlığının tefhimi ve bizatihi tasrihidir. (2011: 28).

Önerilen alternatif:

(Var)olan şeylerin (var)oluşunun açığa çıkartılıp (var)oluşun kendisinin açıklanması ontolojinin yürüteceği görevdir.

ya da

(Var)olan şeylerin (var)oluşunu açığa çıkartıp (var)oluşun kendisini açıklamak ontolojinin işidir.

V. Alıntı:

'Das Sein des Seienden' ifadesinin beşinci kullanımı:

Heidegger'in kullandığı ifade:

Sachhaltig genommen ist die Phänomenologie die Wissenschaft vom Sein des Seienden – Ontologie. (1967: 37)

Macquarrie ve Robinson tarafından yapılan İngilizce çeviri:

With regard to its subject-matter, phenomenology is the science of the Being of entities – ontology. (1962: 61)

Stambaugh tarafından yapılan İngilizce çeviri:

As far as content goes, phenomenology is the science of the being of beings – ontology. (1996: 32)

Yardımlı tarafından yapılan Türkçe çeviri:

Konusu açısından alındığında, Fenomenoloji varolan-şeylerin Varlığının bilimidir – varlıkbilim. (2004: 67)

Ökten tarafından yapılan Türkçe çeviri:

İnceleme konusu bakımından fenomenoloji, varolanların varlığının bilimidir – yani ontolojidir. (2011: 38).

Önerilen alternatif:

Ele aldığı konuya bakıldığında, [görülecektir ki] fenomenoloji (var)olan şeylerin (var)oluşunu inceleyen bilimdir – yani, ontolojidir.

VI. Alıntı:

Heidegger'in kullandığı ifade:

... So gewiß Das Sein nicht aus Seiendem »erklärt« werden kann. (1967: 196)

Macquarrie ve Robinson tarafından yapılan İngilizce çeviri:

... Just as Being certainly cannot be 'explained' in terms of entities. (1962: 241)

Stambaugh tarafından yapılan İngilizce çeviri:

... Just as being certainly cannot be "explained" in terms of beings. (1996: 183)

Yardımlı tarafından yapılan Türkçe çeviri:

... Tıpkı Varlığın da kesinlikle varolan-şeyden "açıklanamayacağı" gibi. (2004: 285)

Ökten tarafından yapılan Türkçe çeviri:

... Varlığın varolanlardan çıkılarak "açıklanamadığı" gibi. (2011: 207)

Önerilen alternatif:

... (Var)oluşun (var)olanlardan çıkılarak "açıklanamadığı" gibi.

4. Sonuç

Tüm bu alıntılardan sonra, bu çalışmada öne sürülen iddiaya şöyle bir itiraz gelebilir: 'Das Sein des Seienden' ifadesi İngilizce'ye hem 'Sein' hem de 'Seiend' kelimeleri için aynı karşılık kullanılarak Macquarrie ve Robinson tarafından 'the Being of beings' ve Stambaugh tarafından da 'the being of beings' olarak çevrilmiş olabilir. Ancak, bu ifade Almancadan Türkçeye, Ökten'in çevirisinde 'Sein' için 'varlık' ve 'Seiend' için 'varolan' kullanılarak 'varolanların varlığı' şeklinde, Yardımlı'nın çevirisindeyse 'Sein' için 'Varlık' ve 'Seiend' için 'varolan-şey' kelimeleri kullanılarak 'varolan-şeylerin Varlığı' şeklinde çevrilmiştir. Böylece yapılan İngilizce tercümelemlerin aksine hem 'Sein' hem de 'Seiend' kavramları için aynı kelimeler kullanılmamış ve kavramsal bir bütünlük hedeflenmiştir.

Ökten "*Varlık ve Zaman*" *Kılavuzu* (2008) isimli eserinde sunduğu Varlık ve Zaman sözlüğünde 'var, varolma' karşılığını 'sein' kelimesi için, varlık' karşılığını 'Sein' kelimesi için kullandığını belirtmiştir (133). Aynı eserden 'Varoluş' kelimesini 'Existenz' kelimesinin karşılığı olarak kullandığını öğreniyoruz (156). Ne Ökten'in ne de Yardımlı'nın 'das Sein des Seienden' isim tamlamasını oluşturan her iki kelime için Türkçe ayrı iki kelime kullanarak karşılık bulmuş olmaları, maalesef, her iki çeviriyi de, özellikle kavramın karşılığı açısından düşünecek olursak, doğru kılmaya yetmemektedir. Bunun sebebini açıklamak için Türkçe 'varlık' kelimesinin Almanca 'Sein' kelimesini karşılayamamasının nedenleri arasında belirtilen geçmişten şimdiye doğru olagelen ve şimdiden geleceğe doğru süregiden çağrışımlarını sağlayamıyor olmasını tekrar belirtmek faydalı olacaktır. Ayrıca bu çalışmada sıralanan tüm iddiaları tek bir tablo halinde özetleyeceği düşünülen ve Çüçen'den (2003: 41) yapılacak aşağıdaki alıntı dikkatle incelenecek olursa, yukarıdaki itirazın yeterince sağlam bir zemin üzerine dayanmadığı görülecektir.

Sorgulanan nesne:	Varlık (Sein, Being)	varlık (Das Seiendes, beings)
Sorgulanan soru:	Varlığın anlamı nedir?	varlık nedir?
Sorgulama türü:	ontolojik	ontik
Sorgulama terimleri:	varoluşlar	kategoriler
Sorgulamada oluşan durumlar:	anlama / olgusal	betimleme / nesnel
Sorgulamadaki farkındalık türü:	varoluşsal (existential)	nesnesel (existentiell)

Sonuç olarak, bu inceleme bir çeviri eleştirisi olarak kaleme alınmıştır. Bu kısa değerlendirme ile Heidegger'in *Sein und Zeit* adlı eserinin biz Türk okurlara aktarılırken 'Sein' kavramının karşılığı olarak 'Varlık' kelimesinin seçilmiş olmasının Heidegger'in söz konusu eserini yazarken güttüğü amaçla çeliştiği iddia edilmiş; onun yerine '(Var)Oluş' önerisinde bulunulmuştur. Eserin orijinalinden ve iki ayrı dilde yapılmış dört çeviri çalışmasından yapılan birbirine paralel alıntılarla bu öneri desteklenmeye çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

- ÇÜÇEN, A. Kadir (2003). *Heidegger'de Varlık ve Zaman*, 3. Baskı. Bursa: Asa Kitabevi.
HEIDEGGER, Martin (1962). *Being And Time*, Çev. John Macquarrie ve Edward Robinson. Oxford: Basil Blackwell.
– (1967). *Sein und Zeit*, Elfte Auflage. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
– (1996). *Being and Time*, Çev. Joan Stambaugh. Albany: State University of New York Press.
– (2004). *Varlık ve Zaman*, Çev. Aziz Yardımlı. Birinci Baskı. İstanbul: İdea.
– (2011). *Varlık ve Zaman*, Çev. Kaan H. Ökten. İstanbul: Agora.
ÖKTEN, Kaan H. (2008). "*Varlık ve Zaman*" *Kılavuzu*, Birinci Basım. İstanbul: Agora Kitaplığı.